

XIULETS I BROTXES D'AFAITAR

El papà era alt, amb un cap poderós, sotabarba, i gastava coll fort com el del president Herbert Hoover. No era prim; a partir dels trenta i escaig va arribar a les dues-centes lliures i les va superar fins al punt que de vegades havia de recórrer a la bàscula d'equipatge de les estacions per a assegurar-se que no passés de pes. Però es movia amb la desimboltura d'un senyor important, orgullós de la seva dona, orgullós de la seva família i orgullós dels seus èxits empresarials.

El papà tenia prou empena per a arribar a l'altra part de món, i l'habilitat i l'aplom d'actuar amb una seguretat absoluta davant de qui fos. Es presentava en una fàbrica com la de l'empresa Zeiss d'Alemanya o a la planta de la Pierce-Arrow del nostre país i els anunciava que podia incrementar-ne el vint-i-cinc per cent de la producció. I ho complia.

Una raó per la qual va tenir tants fills —érem dotze— era perquè estava convençut que qualsevol cosa que emprenguessin ell i la mare seria un èxit indubtable.

El papà sempre practicava el que predicava, i era gairebé impossible dir on acabava la seva companyia de gestió científica i començava la seva vida familiar. Sempre tenia el despatx ple de fills i sovint se n'enduaia dos o tres, i de vegades tots dotze, en els seus viatges de negocis. Sovint ens amuntegàvem al seu costat, amb llapis i bloc a punt, quan el papà visitava una fàbrica que havia sol·licitat els seus serveis com a expert en eficiència.

D'altra banda, la nostra casa de Montclair, a Nova Jersey, era una mena d'escola de gestió científica i per a l'eliminació de mètodes deficients, o «estudi de temps i mètodes», com en deien el pare i la mare.

El papà feia unes fotos entranyables de nosaltres, els seus fills, rentant plats, per tal d'agilitar els nostres mètodes i fer-nos fer la feina més de pressa. Treballs ocasionals com ara pintar el porxo de darrere o treure una soca de la gespa de davant eren premiats segons l'oferta més baixa. Cada fill que volia un augment de la paga setmanal entregava un sobre tancat amb una oferta que deia per quant faria la feina. L'oferta més baixa guanyava el contracte.

El papà va col·locar unes llistes amb plans de treball als lavabos. Cada fill amb prou edat per a saber escriure —i el papà esperava de la seva prole que comencessin a escriure de molt petits— havia de signar les llistes de deures al matí després de rentar-se les dents, banyar-se, pentinar-se i fer-se el llit. La mare també hi volia un espai per a les oracions, però el papà deia que, per al que ell es referia, les oracions eren voluntàries.

Eren regles estrictes, d'acord. Però penseu en la dificultat que tenen molts pares simplement perquè un sol fill vagi a l'escola a l'hora, i multipliqueu-ho per dotze. Calien algunes regles per a evitar el desgavell. És clar que hi havia vegades en què algun dels fills signava les llistes sense haver complert totes les obligacions. Però el papà tenia una vista que tallava i «una espasa victoriosa». L'efecte combinat de totes dues era que la veritat acostumava a triomfar.

Sí, tant a casa com a la feina, el papà era sempre l'expert en eficiència. Sempre es cordava l'armilla començant per baix en comptes de per dalt, perquè en el procés d'anar de baix a dalt hi dedica-

va només tres segons, mentre que si ho feia de dalt a baix en trigava set. Fins i tot feia servir dues brotxes d'afaitar per a ensabonar-se la cara, perquè va trobar que si ho feia així s'estalviava disset segons a l'hora d'afaitar-se. Durant una temporada va intentar afaitar-se amb dues navalles, però finalment ho va deixar córrer.

—Puc fer-ho en quaranta-quatre segons menys —remugava—, però aquest matí he perdut dos minuts posant-me un esparadrap al coll.

De fet, no era el tall al coll el que l'amoïnava. Eren els dos minuts.

Hi ha gent que deia que, amb tants fills com tenia, el papà no els podia controlar. Ell mateix explicava un cas que li havia passat una vegada que la mare va haver de marxar per participar en un congrés i el va deixar al càrrec de la casa. Quan la mare va tornar, li va preguntar si tot havia anat bé.

—No he tingut cap problema; només amb aquell d'allí —va respondre—. Però una bona patacada li ha ensenyat a creure.

La mare podia aguantar qualsevol crisi sense perdre la calma.

—Aquest no és un dels nostres fills, estimat —va dir—. És un nen dels veïns.

Cap de nosaltres no ho recorda, i pot ser que no hagués passat mai. El papà no s'estava d'exagerar perquè no hi havia res que li agradés més que fer una broma, particularment si era sobre ell i més particularment si era sobre la mare. Però el que sí que era veritat és que a la casa del costat hi havia dos fills pèl-rojos, i tots els Gilbreth són o bé rossos o cap-rojos.

Tot i que era d'un rigor estricte amb els de casa, el papà no tolerava que ningú de fora criticqués la família. Una vegada un veí

es va queixar que un Gilbreth havia dit que el noi del veí era un fill de... (no podem escriure paraulotes).

—¿En quins fets es basa? —va respondre el papà en to afable. I se'n va anar tranquil·lament mentre el veí es va quedar veient visions.

Però el papà no podia sofrir les paraulotes, i el fet que hagués guardat les espatlles del seu fill no el va privar de fer una investigació exhaustiva així que va arribar a casa i d'administrar el càstig corresponent.

El papà era el més feliç del món rodejat de gent, especialment d'un munt de nens. Fos on fos, sempre en veies una fila al seu darrere —i els que tenien tot de pigues ja podies estar segur que eren Gilbreths.

Sabia tractar les criatures i com fer que estiguessin sempre alerta. Però també els tenia respecte i no li importava demostrar-ho.

Creia que la majoria dels adults deixaven de pensar el dia que abandonaven l'escola —i alguns abans i tot—. «Un nen, d'altra banda, és impressionable i amb ganes d'aprendre. Agafa'l a una edat prou tendra —insistia el papà—, i el que li pots ensenyar no té límits.»

De fet, era l'amor als infants més que res el que va fer que en volgués tenir una colla de seus. Ni amb dotze n'estava prou satisfet. De vegades ens mirava a tots i deia a la mare:

—No t'hi amoïnis, Lillie. Has fet tot el que has pogut.

Els fills, però, sospitàvem que un motiu pel qual havia volgut una família nombrosa era el d'assegurar-se un públic favorable fins i tot en el recinte familiar. Amb nosaltres al seu voltant sempre podia estar segur d'omplir la sala, plena fins al galliner.

Sempre que el papà tornava d'un viatge —fins i tot si només havia estat fora un dia— convocava «assemblea familiar» amb

un xiulet així que girava cap a l'entrada de casa nostra de Montclair, gran i de pedra roja. La crida es feia amb un refilet que ell s'havia inventat. Xiulava amb unes notes fortes i agudes, amb la llengua doblegada darrere les dents de davant. Calia un esforç considerable, i el papà, que mai no s'esforçava si ho podia evitar, acabava esbufegant de cansat.

La crida era important. Volia dir deixar-ho tot i anar-hi corrent, o arriscar-se a pagar-ne severament les conseqüències. A la primera nota, els Gilbreth fills hi anaven volant des de tots els racons de la casa o del jardí. Els gossos del veïnat bordaven alhora sense parar des dels blocs de pisos dels voltants. Els veïns treien el cap per les finestres de més a prop.

El papà feia el xiulet sovint. El feia quan havia d'anunciar un fet important a la família i es volia assegurar que tothom el sentís. El feia quan estava avorrit i tenia ganes de distreure's amb els fills. El feia quan havia convidat algun amic a casa i volia presentar l'amic a tota la família i demostrar a l'amic la rapidesa amb què podia reunir-la. En aquestes ocasions, el papà posava en marxa el cronòmetre que sempre portava al butxacó de l'armilla.

Com la majoria de les idees del papà, la convocatòria d'assemblea, encara que representava una molèstia considerable, tenia sentit. Es va demostrar especialment un dia que cremaven fulles a l'accés de cotxes i el foc es va estendre cap a un costat de casa. El papà va xiular i la casa va ser evacuada en catorze segons, vuit segons menys que el rècord anterior. Aquella vegada també va ser memorable el comentari d'un veí sincer, que va veure les flames des del seu pati. En el moment àlgid de l'enrenou, la dona del veí va sortir a la porta principal i va preguntar al seu marit:

—¿Què passa?

—A la casa dels Gilbreth s’ha calat foc, gràcies a Déu —va dir.

—¿Vols que truqui als bombers?

—¿Què dius, ara? ¿Que estàs boja? —va fer el marit com si no se la pogués creure.

Sigui com sigui, van apagar el foc ràpidament i no va caldre que demanessin ajuda als bombers.

El papà xiulava convocant assemblea quan volia saber qui havia fet servir les seves navalles o qui havia esquitxat de tinta la seva taula de despatx. Xiulava quan havia d’assignar feines especials o volia que anessin a portar un encàrrec. Però la majoria de les vegades feia el toc d’assemblea quan anava a repartir algunes sorpreses fantàstiques, i les millors i més grans se les enduia el primer que hi arribava.

O sigui que, quan el sentíem xiular, no sabíem mai si eren bones o males notícies, maldecaps o alegries. Però el que era segur és que més valia que hi anéssim de pressa.

De vegades, quan tots anàvem corrents fins a la porta principal, començava fent un posat seriós:

—A veure, tots, ensenyeu-me les ungles —rondinava arronçant el front d’una manera terrible—. ¿Ja estan netes? ¿Us les heu mossegades? ¿Cal tallar-les?

I aleshores treia uns jocs de manicura de pell per a les noies i navalles de butxaca per als nois. Com ens l’estimàvem quan les arrugues del front desapareixien i es convertien en un ampli somriure!

O ens donava la mà solemnement l’un darrere l’altre, i quan enretiraves la mà, hi trobaves una xocolatina d’avellana. O ens preguntava qui tenia un llapis i després ens en repartia una dotzena d’automàtics.

—A veure, ¿quina hora és? —ens va preguntar una vegada. I van aparèixer rellotges de polsera per a tots, fins i tot per al que tenia sis setmanes.

—Oh papi, que bonics! —dèiem.

I quan l'abraçàvem i li dèiem que l'haviem enyorat molt, s'ennuegava i no era capaç de dir res. En comptes d'això, ens embullava els cabells i ens donava un copet al cul.